

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 11.11.2019.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2020—2023 (VNS 2/2019 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 11.11.2019.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Niina Suutarinen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mika Niemelä, työ- ja elinkeinoministeriö
- maahanmuuttojohtaja Sonja Hämäläinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Ville Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Johanna Hautakorpi, oikeusministeriö
- opetusneuvos Tiina Polo, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Ismo Suksi, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Hanna Onwen-Huma, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Kaarina Myyri-Partanen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- ylijohtaja Pasi Patrikainen, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- johtaja Tuula Säynätmäki, Keski-Suomen TE-toimisto
- kehittämisspäällikkö Helena Ewalds, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tasa-arvovaltuutettu Jukka Maarianvaara, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- pääsihteeri Hannele Varsa, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- tutkimuspäällikkö Antti Kauhanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

- vanhempi tutkija Hannu Karhunen, Palkansaajien tutkimuslaitos
- ekonomisti Henna Busk, Pellervon taloustutkimus PTT
- työvoimapolitiittinen asiantuntija Alli Tiensuu, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry
- kehittämispäällikkö Erja Lindberg, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- asiantuntija Reetta Pietikäinen, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- asiantuntija Robert Arnkil
- yhteiskuntatieteiden tohtori Hanna Ylöstalo

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Akava ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen yksi keskeisistä talouspolitiikan tavoitteista on nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä. Korkea työllisyys edellyttää hyvin toimivia työmarkkinoita ja aktiivista työllisyyspolitiikkaa sekä erityisesti vaikeasti työllistyvien työmarkkinoille pääsyn tukemista. Hallitusohjelman mukaan työllisyyttä vahvistavissa toimissa kiinnitetään erityistä huomiota niiden kustannustehokkuuteen, vaikuttavuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.

Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää työllistymisen tukemista ja työllistymisen esteiden poistamista. Hallitus uudistaa työttömyysturvaa ja työttömien palveluita ja lisää TE-toimistojen toimintamenoja ja aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoja noin 50 miljoonalla eurolla vuonna 2020. Työvoimapalveluja kohdennetaan niin, että työttömien erilaiset ja yksilölliset palvelutarpeet otetaan huomioon nykyistä paremmin. Osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa helpotetaan ja parannetaan jo maahan muuttaneiden työmarkkinavalmiuksia, edistetään paikallista sopimista sekä nopeutetaan korkeakoulutuksen saaneiden työmarkkinoille tuloa.

Valiokunta kannattaa hallituksen toimenpiteitä työllisyyden nostamiseksi ja pitää tärkeänä siirtä kohti aktiivisempaa työvoimapolitiikkaa muiden Pohjoismaiden tapaan. Valiokunta kuitenkin huomauttaa, että Suomi panostaa työmarkkinoiden toimintaa tukevaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ehdotettujen lisäystenkin jälkeen muita Pohjoismaita vähemmän.

Tällä hetkellä Suomessa on yhtäaikaan pulaa sekä työpaikoista että osaavista työntekijöistä. Tilanteen helpottamiseksi hallitus uudistaa aikuiskoulutustukea tukemaan joustavaa osa-aikaista opiskelua ja pikaisesti uudistetaan myös koulutuskokonaisuuksia. Myös oppisopimusjärjestelmää kehitetään. Valiokunta pitää toimenpiteitä osaamisen kehittämiseksi hyvinä ja tärkeinä. Valiokunta muistuttaa, että kohtaanto-ongelmaa ratkottaessa tulee huomioida myös ilmastonmuutoksen

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

mahdollisesti aiheuttama tarve työntekijöiden joustavaan siirtymiseen uutta osaamista vaativiin tehtäviin.

Nk. aktiivimallin tarkoituksena oli lisätä työllisyyttä ja lyhentää työttömyysjaksoja kannustamalla aktiivisuuteen työnhaussa koko työttömyyden ajan. Aktiivimallin vaikutuksista tehdyn tutkimuksen (VATT / Tutkimukset 189/2019) mukaan ansiosidonnaista turvaa saavien joukossa sekä työskentely työttömyyden aikana että poistuminen työttömyysturvalta lisääntyivät mallin käyttöönoton jälkeen. Kelan työttömyysetuuksia saavien työttömien osalta kasvua oli lähinnä työttömyysaikaisessa työssäkäynnissä. TE-toimiston virkailijoiden haastattelujen mukaan aktiivimallilla ei pystytä vastaamaan työttömän motivaatioon, tarpeisiin ja edellytyksiin aktivoitua, minkä takia sitä pidetään eriarvioistavana, epäoikeudenmukaisena ja väärin asiakasryhmiin kohdentuvana. Mallin työllistämisaikavaihteluita erillään muista muuttujista ei pystytä arvioimaan luotettavasti. Valiokunta kannattaa hallituksen esitystä kumota aktiivimallin mukaiset työttömyysturvan leikkurit ja velvoitteet 1.1.2020 alkaen.

Työllistämisen helpottamiseksi ja pk-yritysten kasvun tukemiseksi aloitetaan rekrytointitutkimus. Kokeilun tavoitteena on edistää työttömien nopeaa työllistymistä, uusien työnantajayritysten syntyä ja yritysten kasvua alentamalla yksinyrittäjien ja mikroyritysten kynnystä rekrytoida. Riskiä palkata ensimmäinen työntekijä madalletaan luomalla hallinnoltaan mahdollisimman kevyt tuki ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen. Valiokunta kannattaa kokeilun käynnistämistä. Valiokunta muistuttaa, että kokeilu on toteutettava siten, että kokeilun vaikutukset voidaan arvioida.

Työvoimahallinnon toimintamenot

TE-toimistojen toimintamenoihin esityksessä ehdotetaan 196 miljoonaa euroa vuonna 2020, missä on lisäystä 24,8 milj. euroa vuoteen 2019 verrattuna. Tarkoitus on lisätä työttömien henkilökohtaista palvelua ja turvata erilaisten ja yksilöllisten palvelujen tarjoaminen.

Suunnittelukaudella 2020—2023 toimintamenoista kohdennetaan määräaikaishaastatteluihin ja nuorisotakuun edistämiseen 5—10 milj. euroa vuosittain. Lisäksi toimintamenot sisältävät 8 milj. euroa lisäystä vuosille 2020—2022 ammatinvalinta- ja uraohjaukseen, digitaalisiin palveluihin, työllisyyspalveluiden hallinnon kehittämiseen ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen. TE-hallinnon digitalisaatiohankkeen loppuun saattamiseen on vuodelle 2020 varattu 10 milj. euron lisämääräraha. Valiokunta kannattaa kohdennuksia ja tähdentää, että työttömien hyvä yksilöllinen palvelu edellyttää sekä riittäviä henkilöstöresursseja että toimivia ja nykyaikaisia tietojärjestelmiä.

Valiokunta on useissa aiemmissa lausunnoissaan (mm. TyVL 7/2018 vp, TyVL 8/2017 vp) tuonut esiin huolensa TE-toimistojen henkilöstöresurssien riittävydestä. Valiokunta on todennut, että henkilöstön vähentyessä myös työllisyyden hoitoon liittyvä toiminta vähenee eikä työllisyyspalveluihin varattuja määrärahoja pystytä käyttämään täysimääräisesti ja kohdentamaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Valiokunta pitää TE-toimistojen nyt toteutettavaa toimintamenojen lisäämistä tärkeänä ja hyvänä muutoksena. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että nyt tehtävien lisäysten jälkeenkin TE-hallinnon henkilöstön määrä on Suomessa selkeästi pienempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

Palkkatuki

Hallituksen tavoitteena on lisätä merkittävästi palkkatuen käyttöä yrityksissä sekä uudistaa nykyistä kolmannen sektorin palkkatukea. Suunnitelmakaudella 2020—2023 palkkatuen määrärahoja lisätään yhteensä 20 milj. euroa vuoden 2023 tasossa. Lisäksi määrärahaa on kohdennettu palkkatuen maksatustehtäviin ja palkkatuen maksatusprosessien digitaalisuuden kehittämiseen.

Palkkatuen käyttöä pyritään lisäämään yksinkertaistamalla tukimenettelyä, ottamalla käyttöön palkkatukipaikkojen sähköinen välityspalvelu sähköisen palvelun käsittelyaika -takuu ja kehittämällä palkkatukikortin informatiivisuutta. Yhdistyksille, säätiöille ja rekisteröidyille uskonnollisille yhdistyksille myönnettävään 100 prosentin palkkatukeen vuosiksi 2017—2019 asetettu henkilökiintiö poistetaan. Lisäksi palkkatukijärjestelmää muutetaan siten, että palkkatukea saavan yksilöllisiä palveluita lisätään.

Valiokunnan saamissa selvityksissä palkkatuen on todettu edistävän tuensaajan työllistymistä avoimille työmarkkinoille silloin, kun palkkatuki kohdistuu yrityksiin, kun taas julkisen sektorin palkkatuen työllisyysvaikutukset ovat vähäiset. Valiokunta toteaa, että kolmannelle sektorille tai kuntiin kohdennettu palkkatuki ei selvitysten valossa vaikuta toimivalta välineeltä silloin, kun tavoitteena on suora työllistyminen avoimille työmarkkinoille ja työllisenä pysymisen parantaminen.

Valiokunta huomauttaa, että kolmas sektori ja kunnat järjestävät työllistämispalvelua erityisesti niille työttömille, jotka tarvitsevat työllistyäkseen erityistä tukea ja henkilökohtaista ohjausta. He ovat vaikeammassa lähtöasemassa kuin yrityksiin ohjattavat, eikä toimien työllistävyysvaikutavuutta yrityksissä ja yhteisöissä ole sen vuoksi mahdollista suoraan verrata. Kolmannen sektorin palkkatuetulla työllä on muita myönteisiä vaikutuksia kuin nopea työllistyminen. Työ lisää sosiaalista hyvinvointia ja elämän hallintaa ja edistää siten pitkällä aikavälillä työllistymismahdollisuuksia myös avoimille työmarkkinoille.

Valiokunta pitää tärkeänä, että palkkatukijärjestelmän vaikuttavuutta arvioidaan ja seurataan. Seurannan ja vaikutusarvioinnin ja siihen kohdennettavien resurssien tulee olla sen tasoiset, että työllisyyspalvelujen kehittäminen on mahdollista. Valiokunta tähdentää, että seurantatutkimuksessa vaikuttavuutta on arvioitava laajemmin kuin vain välittömän työllistymisen näkökulmasta. Palkkatuettu työ edistää työllistymismahdollisuuksia ja lisää niiden henkilöiden sosiaalista hyvinvointia, jotka eivät työllisty avoimille työmarkkinoille. Valiokunta katsoo, että on selvitettävä myös sitä, olisiko eri tavoin suunniteltu ja toteutettu palkkatuki tai jokin muu toimenpide vaikeasti työllistyville palkkatukea vaikuttavampi ratkaisu.

Työllisyydenhoidon kuntakokeilu

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelman mukaan kuntien asemaa työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Hallituksen tavoitteena on käynnistää keväällä 2020 työllisyyden kuntakokeilut, joissa jatketaan ja laajennetaan vuoden 2018 lopussa päättyneiden alueellisten työllisyyskokeilujen toimintamallia ja joissa kunnan on tarkoitus vastata työnhakijoiden palveluprosessista ja työllisyyttä edistävien palvelujen tarjoamisesta. Hankkeen tavoitteena on parantaa eri-

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

tyisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asetmassa olevien pääsyä työmarkkinoille.

Kokeilussa on kysymys työllisyyspalveluiden uudelleen organisoinnista ja niiden koordinoinnista, eikä sillä ole suoria vaikutuksia valtion budjettiin. Kokeilussa valtiolta siirretään kuntiin henkilöstöresursseja sekä oikeus päättää työllisyysmäärärahojen käytöstä asiakkaiden määrän mukaisesti. Talousarviossa ei osoiteta kokeiluja varten lisärahoitusta lukuun ottamatta TE-toimistojen kehittämisrahaa, jota voidaan käyttää hankkeiden edellyttämien tietojärjestelmien kustannuksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeilulle varmistetaan riittävät henkilöstöresurssit ja että työnjako kuntien ja TE-hallinnon välillä on selkeä, jotta vältytään päällekkäisyyksiltä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää työllisyysneuvonkuntakokeiluja tärkeinä ja korostaa, että kokeilussa tulee hyödyntää vuoden 2018 lopussa päättyneiden vastaavien kokeilujen tuloksia. Valiokunta pitää välttämättömänä, että nyt käynnistettävien työllisyysneuvonkuntakokeilujen yhteydessä huolehditaan riittävästä vaikuttavuuden tutkimisesta. Valiokunta tähdentää tutkimuksen tärkeyden lisäksi siihen liittyvien toimien oikea-aikaisuutta. Selkeän tutkimusasetelman laatiminen edellyttää tutkijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä jo ennen kokeilujen aloittamista.

Maahanmuuttajat ja työllisyys

Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseen kohdistetaan määrärahaa 12,6 milj. euroa v. 2020, noin 10 milj. euroa vuosina 2021—2022 ja 4,2 milj. euroa v. 2023. Määrärahaa käytetään mm. kuntien moniammatillisen osaamiskeskustoiminnan laajentamiseen sekä maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteisiin vuonna 2020 yhteensä 8 milj. euroa ja vuosina 2021—2022 yhteensä 6 milj. euroa molempina vuosina. Lisäksi laaditaan monimuotoisuusohjelma maahanmuuttajien rekrytoinnin tueksi.

Maahanmuuttajien työllisyysaste on Suomessa selkeästi alempi kuin muun väestön. Valiokunta pitää tärkeänä, että maahanmuuttajien työllistymistä edistetään nykyistä tehokkaammin.

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen tavoitteena on lisätä työperäistä maahanmuuttoa. Työperäisen maahanmuuton painopisteeksi asetetaan työvoimapulasta kärsivät alat sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaajat, opiskelijat ja tutkijat. Työperäistä maahanmuuttoa vaikeuttaa tällä hetkellä oleskelulupaprosessin hitaus ja monimutkaisuus. Oleskelulupia on useita erilaisia, ja luvan myöntökriteerit ovat erilaiset siitä riippuen, mitä työtä tulija aikoo tehdä.

Esityksessä ehdotetaan kotoutumisen ja työlupaprosessin käsittelyn tehostamiseen 3 miljoonan euron tasokorotusta vuodelle 2020. Tarkoitus on varmistaa työperusteisten oleskelulupien nopea ja sujuva käsittely siten, että päästään keskimäärin kuukauden käsittelyaikaan. Oleskelulupaprosessin nopeuttamiseksi työperäisen maahanmuuton hallinto siirretään sisäministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Valiokunta kiirehtii siirron toteutusta.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

Työelämän laatu

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa hallituksen panostuksia työelämän kehittämiseen sekä osatyökykyisten työkykyohjelmaan, jolla osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla parannetaan ja heidän työllisyyttään edistetään. Panostamalla hyvään johtamiseen, oppimiseen ja uudistumiskykyyn voidaan työelämän laatua ja työhyvinvointia parantaa ja lisätä siten tuottavuutta.

Työsuojeluvallonnalla on keskeinen rooli työn murroksen haasteisiin ja työelämän kehittämiseen liittyvien tavoitteiden toteuttamisessa. Hallituksen tavoitteena on lisätä työperäistä maahanmuuttoa, jolloin myös tarve lisätä ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen ja työskentelyolosuhteiden valvontaa on ilmeinen. Valiokunta kannattaa hallituksen esitystä lisätä työsuojeluvallannon määrärahoja 1,5 milj. eurolla vuonna 2020 työturvallisuuden, harmaan talouden torjunnan, palvelussuhteen ehtojen sekä ulkomaalaisen työvoiman valvonnan tehostamiseksi. Valiokunta katsoo, että työsuojelun valvontaresursseja on edelleen lisättävä.

Tutkimusperustaisuus

Valiokunta toteaa, että työllisyyttä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuuden tutkimus on tällä hetkellä riittämätöntä. Erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä tutkitaan Suomessa liian vähin resurssein. Tutkimusvajeen johdosta monet seikat, joilla on huomattava merkitys ihmisten työllistymisen edistämiseksi, jäävät selvittämättä tai näkymättömiin, jolloin toimenpiteiden vaikuttavuudesta syntyy puutteellinen ja kapeutunut kuva.

Valiokunta korostaa laaja-alaiseen tutkimukseen perustuvien vaikutusarviointien tärkeyttä kaikkia työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä harkittaessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esimerkiksi palkkatuki uudistusta suunnitellaan vain yhden, tarkastelunäkökulmaltaan ja metodeiltaan rajallisen tutkimuksen varassa. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös muut kuin varsinaiset työllisyysvaikutukset otetaan huomioon vaikeasti työllistyviin kohdistettavia ratkaisuja tehtäessä. Valiokunta kantaakin huolta lainvalmistelun riittävästä resursseista, sillä työllisyyspalvelujen tarkoituksenmukainen kehittäminen edellyttää kattavaa toimenpiteiden vaikutusarviointia ja seuranta.

Lisätutkimus tukisi poliittista päätöksentekoa myös muilla alueilla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste on Suomessa selkeästi alhaisempi kuin muissa Pohjoismaissa ja EU:n alueella. Valiokunnan näkemyksen mukaan esimerkiksi tämän ilmiön syitä tarkastelevalle tutkimukselle on tarvetta. Samoin tutkimuksella voitaisiin selvittää syitä yksinyrittäjien suureen osuuteen Suomessa.

Istanbulin sopimus

Vuonna 2015 Suomessa voimaan tullut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (ns. Istanbulin sopimus) edellyttää perustettavaksi ”riittävässä määrin” helposti saavutettavia turvakoteja, jotta uhreille voidaan tarjota turvallinen majoitus ja heitä voidaan auttaa ennakoivasti. Talousarvioesitys sisältää kahden miljoonan euron tasokorotuksen turvakotien määrän lisäämiseen ja toiminnan kehittämiseen. Lisäksi turvakotien rahoitukseen on tarkoitus tehdä miljoonan euron tasokorotus

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

v. 2022. Nyt esitetyllä rahoituksella vuosille 2020—2023 turvakotiverkostoa on arvioitu voitavan laajentaa noin 250:een perhepaikkaan. Valiokunta pitää todennäköisenä, että esitettyjen korotusten jälkeenkään saavutettava turvakotien määrä ei ole riittävä eikä täytä Istanbulin sopimuksen velvoitetta.

Valiokunta kannattaa turvakotitoimintaan kohdistettavia lisäpanostuksia. Valiokunta toteaa, että sukupuolittuneen väkivallan vastaisessa työssä ei tule keskittyä yksinomaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Istanbulin sopimuksen mukaisesti turvakotipalveluja tulee olla tarjolla kaikille lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille sukupuolesta riippumatta. Turvakotien saavutettavuus ei saa olla riippuvainen myöskään esimerkiksi palveluja tarvitsevan kielestä, varallisuudesta, syntyperästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, iästä, terveydentilasta tai vammasta. Tällä hetkellä kaikissa maakunnissa on vähintään yksi turvakoti, mutta kaikissa maakunnissa turvakodin tilat eivät mahdollista esimerkiksi esteetöntä asumista. Valiokunta pitää tärkeänä, että turvakotien paikkamääriä lisätään edelleen ja että turvakotiverkostoa kehitetään sekä turvakotipalvelujen maantieteellisen kattavuuden että yhdenvertaisen saavutettavuuden osalta.

Istanbulin sopimuksen 10 artikla edellyttää yhteensovittamiselintä, joka vastaa kaikkien sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi tarkoitettujen toimien yhteensovittamisesta, täytäntöönpanosta, seurannasta ja arvioinnista. Suomessa yhteensovittamiselimenä toimii Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE). Yhteensovittamiselimen toimintaan ei ole tähän mennessä varattu talousarviossa erillistä rahoitusta.

Tämän vuoden syyskuussa julkaistussa Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO:n valvontaraportissa kehoitetaan antamaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanon koordinointi vakiintuneelle yhteisölle, jolla on selvä toimeksianto, valtuudet ja toimivalta, sekä osoittamaan siihen tarvittavat resurssit. Valiokunta pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä ehdotetaan oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamomentille lisäystä Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon liittyvän itsenäisen ja riippumattoman raportoijan tehtävän perustamista varten.

Sukupuolittietoinen budjetointi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että hallitus on sitoutunut sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen mm. talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa. Valiokunta katsoo, että talousarvion sukupuolivaikutusten arviointia ja sukupuolittietoista budjetointia tulee kehittää valtionhallinnossa Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen raporttiin (VN:n selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018) sisältyvien suositusten pohjalta. Viisi toimeenpanoa edellyttävää suositusta ovat:

- 1) Lanseerataan sukupuolittetoinen budjetoinnin käsite; 2) Kytetään sukupuolittetoinen budjetointi kansallisiin ja hallinnonalakohtaisiin tasa-arvotavoitteisiin; 3) Laajennetaan sukupuolivaikutusten arviointi lakiesityksistä koko laajaan talousarvioprosessiin; 4) Raportoidaan talousarvion sukupuoli- ja tasa-arvoaikutuksista systemaattisesti; 5) Tuetaan sukupuolittetoinen budjetointia poliittisesti ja valtionhallinnon sisällä.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp

Valtiovarainministeriön talousarvioesityksen valmisteluohjeet ministeriöille ovat vuodesta 2007 lähtien sisältäneet vaatimuksen tarkastella sukupuolivaikutuksiltaan merkittävää talousarvioesitykseen vaikuttavaa toimintaa hallinnonalan pääluokkaperusteluissa. Vuoden 2020 talousarvioesityksessä on tasa-arvotiedon näkyvyys pysynyt hyvin samankaltaisena edellisiin vuosiin verrattuna ja monien ministeriöiden tasa-arvokirjaukset ovat hyvin suppeita. Valiokunnan näkemyksen mukaan talousarvion valmisteluohjeita tulee tarkentaa tasa-arvokirjausten laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. Sukupuolitietoisen budjetoinnin toimeenpanon onnistuminen edellyttää valtiovarainministeriön näkyvää roolia ja vetovastuuta asiassa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön voimavarat

Sekä tasa-arvovaltuutetun että yhdenvertaisuusvaltuutetun työmäärä on lisääntynyt vuosien saatossa ilman valtuutettujen toimintamenoihin tehtyjä vastaavia lisäyksiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtuutetuilla on riittävät resurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja kansalaisten oikeusturvan toteutumiseksi. Näin ollen on myönteistä, että talousarvioehdotukseen sisältyy lisäpanostuksia tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminnan turvaamiseen. Valiokunta kantaa kuitenkin edelleen huolta kaikkeen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön kohdistettavien voimavarojen riittävydestä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.11.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anna Kontula vas
varapuheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen
valiokuntaneuvos Maiju Tuominen

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Hallituksen talouspolitiikka on rakennettu sen varaan, että työllisyysaste nousee 75 prosenttiin. Ekonomistiarvion mukaan hallituksen vuoden 2020 budjettiesitys kuitenkin heikentää työnteon kannustimia. Budjettiesitys siis vähentää työllisyyttä, ei lisää sitä. Hallituksen tavoite lisätä työllisyyttä päätösperusteisesti 60 000 henkilöllä karkaa siten entistä kauemmaksi.

Työministeri Timo Harakan esittämä listaus hallituksen 25 työllisyystoimenpiteestä on talous-tilanteeseen ja hallituksen tavoitteeseen nähden riittämätön. Osa toimenpiteistä on periaatteellisesti oikeansuuntaisia, mutta niistä puuttuu konkretia. Listan konkreettiset toimet ovat puolestaan työllisyysvaikutuksiltaan vähäisiä. Tästä syystä työ- ja elinkeinoministeriö ei ole pystynyt arvioimaan toimille työllisyysvaikutuksia.

Ainoa merkittävä työllisyyttä edistävä toimi on työttömyysturvan lisäpäivien alarajan nosto yhdellä vuodella. Tämä uudistus nostaa työllisyyttä arviolta 5 000:lla henkilöllä vuoden 2023 tasolla. Tämäkään muutos ei ole varsinaisesti uusi työllisyystoimi, vaan perustuu aikaisempaan työmarkkinajärjestöjen eläkesopimukseen. Tutkimusten perusteella vaikuttavinta olisi poistaa ikääntyneiden työttömyyttä nostava ns. työttömyysputki kokonaan.

Hallitus poistaa aktiivimallin oman hallitusohjelmansa vastaisesti tuomatta tilalle korvaavia toimenpiteitä. Professori Roope Uusitalon johtaman selvitysryhmän raportin mukaan aktiivimalli on aktivoitunut erityisesti ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevia työttömiä, joiden työttömyysaika on lyhentynyt ja osallistuminen aktivointitoimenpiteisiin on kasvanut. Vaikka aktiivimalli nyt poistuu, aktiivisesta pohjoismaisesta työvoimapolitiikasta on pidettävä kiinni. Jokaisella on oltava oikeus riittävään työttömyysturvaan. Turvan saajalla on vastaavasti oltava jatkossakin velvollisuus hakea aktiivisesti töitä ja parantaa omia työllistymismahdollisuuksiaan. Aktivointia tulisi jatkaa esimerkiksi työttömien henkilökohtaisia palveluja uudistamalla ja vahvistamalla sekä ansiosidonnaista työttömyysturvaa porrastamalla. Tärkeää on purkaa rakenteellista työttömyyttä, minkä vuoksi kuntakokeilu tulee toteuttaa riittävässä laajuudessa.

Hallituksen budjettiesityksestä puuttuvat nopeasti työllisyyttä vahvistavat toimet. Näitä olisivat edellä mainittujen työttömyysturvan ja työvoimapalvelujen muutosten lisäksi esimerkiksi työllisyyttä ja tasa-arvoa vahvistava perhevapaa-uudistus, ulosoton suojaosan korotus, varhaiskasvatusmaksujen alentaminen, paikallisen sopimisen edistäminen, työperäisen maahanmuuton lupakäytäntöjen nopeuttaminen ja työn verotuksen keventäminen.

Hallitus korostaa työllisyyden edistämisessä palkkatuen merkitystä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisten perusteella palkkatuen vaikuttavuus on hyvin rajallinen. Myönteisiä työllisyysvaikutuksia on vain silloin, kun palkkatuki kohdistuu yksityisen sektorin työpaikkaan ja sellaiselle työnhakijalle, joka ei työllistyisi ilman palkkatukea. Huonoimmillaan palkkatuki saattaa syrjäyttää työmarkkinoilta työntekijän, jolla ei ole oikeutta palkkatukeen. Parhaimmillaan palkkatuki saattaa auttaa esimerkiksi osatyökykyisiä työllistymään. Määrärahan korotuksen merkitys on kuitenkin hyvin marginaalinen, koska palkkatukea on jäänyt useana vuonna käyttämättä.

**Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 1**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.11.2019

Arto Satonen kok
Ruut Sjöblom kok
Terhi Koulumies kok

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Perussuomalaisten ryhmä haluaa panostaa Suomeen ja suomalaisiin tarjoamalla maallemme uuden, paremman sekä oikeudenmukaisemman suunnan, ei ainoastaan ensi vuodelle tai tälle vaalikaudelle, vaan myös yli vaalikausien ulottuvalle ajalle. Tämä edellyttää rakenteellista uudistusta ja uudenlaista ajattelua, jotta nykyiset epäkohdat yhteiskunnassamme voidaan korjata ja kansalaisia jakava eriarvoistumiskehitys pysäyttää.

Suomalaisten kansallinen etu on aina meidän perussuomalaisten politiikan ytimessä ja sen lähtökohtana, ja perussuomalaiset tarjoaa työtä, turvaa ja oikeudenmukaisuutta suomalaisille. Ketään ei jätetä yksin. Kaikille suomalaisille taataan hyvät edellytykset menestymiseen työn ja yrittämisen kautta. Perussuomalaisten ryhmä kannattaa tarveharkinnan säilyttämistä EU:n ja ETA-alueen ulkopuolelta tulevalle työvoimalle. Tarveharkinnan poisto merkitsisi vain ja ainoastaan kouluttamattomien henkilöiden maahantulon lisääntymistä maahamme. Emme myöskään halua luoda maahamme tätä kautta erillistä ulkomaisen kouluttamattoman työvoiman halpatyömarkkinaa, mitä tarveharkinnan poisto vääjäämättä myös merkitsisi. Sen sijaan hallituksen tulee ryhtyä konkreettisiin toimenpiteisiin työehtojen polkemisen, harmaan talouden sekä työperäisen ihmiskaupan torjumiseksi.

Hallituksen tavoite nostaa työllisyysaste 75 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä on kannatettava. Hallitusohjelma ja julkisen talouden suunnitelma eivät kuitenkaan sisällä uskottavia toimenpiteitä, joilla tähän tavoitteeseen päästäisiin. Valtiovarainministeriön lokakuussa julkaiseman ennusteen mukaan työllisyysaste kohoaa tulevan hallituskauden aikana 73,4 %:n tasolle vuosina 2021 ja 2022, minkä jälkeen se laskee 0,3 %-yksiköllä tasolle 73,1 %. Hallitusohjelman mukaista työllisyystavoitetta ei siis valtiovarainministeriön ennusteen mukaan tulla saavuttamaan tämän hallituskauden aikana. Hallitus on kuitenkin mitoittanut talousarvionsa menopuolen sillä olettamalla, että työllisyystavoite saavutetaan. Kun työllisyys jää 1,5—2 %-yksikköä tavoitetta heikommaksi, mutta menoja kasvatetaan silti, julkisen sektorin velka kasvaa. Tähän liittyen EU:n komissio onkin esittänyt lokakuussa huolensa Rinteen hallituksen esittämistä menolisäyksistä ja on huomauttanut, että Suomen budjetti uhkaa huomattavasti poiketa EU:n neuvoston heinäkuussa antamasta maakohtaisesta suosituksesta. Hallituksen ”tulevaisuusinvestoinneiksi” kutsumat menolisäykset eivät monilta osin ole oikeita investointeja, vaan silmänkääntötemppe, jolla pyritään oikeuttamaan menolisäyksiä siirtämällä niitä kehyksen ulkopuolelle, vaikka kyse ei ole oikeista investoinneista, vaan juoksevien kulujen rahoittamisesta valtion omaisuutta myymällä. Tämä ei ole vastuullista eikä järkevää taloudenpitoa, eikä tällainen menettely anna totuudenmukaista kuvaa julkisen talouden tilasta.

Perussuomalaisten ryhmä katsoo, että hallituksen tulee ottaa keskeiseksi tavoitteekseen yksityisen sektorin työllisyyden kasvu ja uusien työpaikkojen syntyminen Suomeen. Hyvinvointi syntyy työstä, eikä työpaikkoja synny, jos yritysten toimintaympäristö on epävarma ja yritysten toimintaa haitataan erilaisilla päästövaikutuksiltaan mitättömällä ilmastonmuutoksen torjumiseksi tehtävillä näennäistoimenpiteillä. Jos yritysten toimintaa Suomessa haitataan, teollisuus siirtyy sellaisiin maihin, joissa lainsäädäntö ei vastaa Suomen tasoa, ja samalla menetetään kotimaiset

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp Eriävä mielipide 2

työpaikat. Yritysten investointipäätöksiä ei myöskään tue poukkoileva, ennalta-arvaamaton verolinja eikä epävarmuus esimerkiksi siitä, saako metsäteollisuus tarvitsemansa raaka-aineen Suomesta vai asetetaanko hiilinielujen kasvattaminen hyvinvoinnin ja työpaikkojen edelle. Vastavalla tavalla polttoaineverotuksen korotukset heikentävät yhtäältä yritysten kilpailukykyä erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella sekä työntekijöiden mahdollisuuksia ottaa vastaan töitä kauempaa kotipaikastaan. Perussuomalaisten ryhmä vastustaa polttoaineveron korotusta, joka heikentää työn kannattavuutta sekä lisää alueellista eriarvoisuutta.

Työllisyysasteen nostamiseksi suomalaisille pk-yrityksille on luotava kannustimet luoda uusia, kokopäiväisiä työpaikkoja Suomeen. Me perussuomalaiset esitämme arvonlisäverotuksen alarajan nostamista 20 000 euroon sekä huojennusalueen katon nostamista 40 000 euroon. Tämä pienentäisi yrityksen perustamisen kynnystä, lisäisi pienyritysten määrää sekä vähentäisi harmaata taloutta ja siten lisäisi yhteiskunnan verokertymää. Esitämme myös uutta, kasvuyrityksille suunnattua veromallia, jossa yritykset voisivat saada käyttöpääomaa yrityksen tuloksesta ja yritykset voisivat käyttää voittovarot lyhentämättöminä toiminnan edelleen kehittämiseen ja työllistämiseen. Tämä edistää uusien, ilman erillistä yhteiskunnan tukea itsessään kannattavien työpaikkojen syntyä merkittävästi enemmän kuin erilaiset palkkatukikokeilut.

Maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymiseen on upotettu erittäin suuria summia yhteiskunnan varoja, mutta tästä huolimatta monien maahanmuuttajaryhmien työllisyysaste on pysynyt muuta väestöä matalammalla tasolla vuodesta toiseen. Hallituksen tulisikin selvittää käytössä olevien maahanmuuttajien kotoutumis- ja työllistämistoimenpiteiden tehokkuus ja tuloksellisuus sekä ryhtyä konkreettisiin toimenpiteisiin, jotta maassa jo olevat maahanmuuttajat saataisiin töihin. Toimenpiteinä ei tule käyttää positiivista diskriminaatiota, vaan maahanmuuttajien osaamisen ja kielitaidon nostamista. Erityisesti kielikoulutus vaatii kehittämistä, ja maahanmuuttajien omaa vastuuta kielitaitonsa kehittämisestä tulee korostaa. Kielikoulutus on epäonnistunut, jos maahanmuuttaja tarvitsee vuosien maassaolon jälkeen edelleen tulkkipalveluita.

Jotta yritykset voisivat kasvaa ja saisivat tarvitsemansa työvoiman, Suomi tarvitsee koulutettuja työntekijöitä. Erityisen kriittinen tilanne on hoiva-alalla, jossa jo hallitusohjelmassa luvatus hoidtamitoituksen toteutuminen edellyttää eri tahojen laskelmien mukaan 4 000—5 000 uutta työntekijää. Me perussuomalaiset katsomme, että sekä ammattikorkeakoulujen että ammattikoulujen aloituspaikkojen määrää tulee korottaa ennakoivasti siten, että ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin kyetään vastaamaan ja työmarkkinoilla on käytössään riittävä määrä koulutettua kotimaista työvoimaa. Vastaavasti yliopistoille on suunnattava niiden tarvitsema rahoitus, jotta innovaatioiden taso maassamme voidaan pitää korkealla tasolla ja yritykset saavat tarvitsemansa korkeakoulutetun työvoiman.

Perussuomalaisten ryhmä katsoo, että naiseen kohdistuvan ja perheväkivallan torjuminen on yhteiskunnallisesti tärkeä tavoite. Kannamme huolta erityisesti kunniaväkivallan noususta ja pidämme tärkeänä nollatoleranssin asettamista kunniaväkivallalle. Erityisesti maahanmuuttajaryhmien keskuudessa naisten ja tyttöjen epätasa-arvoisesta asemasta sekä naiseen ja tyttöihin kohdistuvasta väkivallasta on voitava puhua yhteiskunnallisessa keskustelussa jo siksi, että naisten tasa-arvoinen asema on tärkeää maahanmuuttajanaisten työllistymisen kannalta.

**Valiokunnan lausunto TyVL 3/2019 vp
Eriävä mielipide 2**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.11.2019

Rami Lehto ps

Riikka Slunga-Poutsalo ps